

1) TOR STRAND
ROLF J. WIDERØE

2) TRYGDEJUKSET,
inkludert flere store spin-off saker:
Menneskesmugling knyttet til den pakistanske nasjonaldagsfeiring i Norge,
Den norske visumattacheen som fikk sex og ga visum tilbake.
Barnet Puls som aldri var født, men som mottok trygd i fem år før svindelen ble avslørt.
Sex-rykter om stortingsrepresentanter etter Kashmir-tur.

3) Verdens Gang, fra januar 2000

4) Akersgaten 54, 0107 Oslo. Telefon 22000000

5) Akersgaten 54, 0107 Oslo. Direkte telefonnummere
22000621 (Widerøe), 22000620 (Strand)

6)
INFORMANTER TAR KONTAKT

Tidlig høsten 1998 fikk Strand og Widerøe informasjon fra hver sine forskjellige personlige kontakter tips om at det foregikk omfattende kjøp og salg av sykemeldinger og uføretrygder i det pakistanske miljøet i Oslo. Flere hundre, noen hevdet tusenvis, av pakistanere hadde kjøpt slike retter gjennom den kvakksalverdømte pakistaneren Syed Arshaf Jameel som samarbeidet med en lege og to psykiatere. Informasjonen som Strand og Widerøe fikk, vet vi stammer fra to forskjellige kilder. Etter å ha diskutert tipsene ble vi enige om å samarbeide om prosjektet.

FOR UTROLIG TIL Å VÆRE SANT

Den sentrale problemstillingen var:

”Er det mulig å kjøpe seg uføretrygd av leger og psykiatere via mellommenn i Oslo? I så fall, hva er omfanget av denne samfunnsskadelige virksomheten?”. Trygdejuks i seg selv er ingen nyhet, men den organiserte formen med salg og med faste satser, var helt nytt.

..OG NESTEN ALLE VISSTE OM DET

I utgangspunktet ble ikke problemstillingen endret. Vi hadde fått navn på noen flere leger som bedrev samme skadelige praksis, men vi valgte å holde fokus på de vi hadde startet med. Men da vi først begynte å publisere artiklene om trygdejuks, eksploderte det hele i et tipsras. Vårt utgangspunkt var hovedsakelig det pakistanske miljøet og de systemene som finnes der. Etter publisering av de første sakene, fikk vi informasjon om flere leger, flere nasjonaliteter og ulike samfunnsområder hvor uriktige legeerklæringer fra de samme legene ble brukt for å oppnå goder på uriktig grunnlag. Den enorme responsen fra personer i offentlig forvaltning, og ikke minst i innvandremiljøer selv, viste at omfanget var enormt mye større enn vi hadde forestilt oss på forhånd.

Vi fikk blant annet tips om at de uriktige legeerklæringene ble brukt for å utløse forsikringsutbetalinger, for å oppnå kommunal bolig og sosialstøtte på uriktig grunnlag og for å slippe unna førstegangstjenesten. Flere tips gikk også på at de uriktige legeerklæringene ble brukt av straffedømte for å bli soningsudyktige og for å hale ut rettsprosesser, blant annet i utvisningssaker.

OMVEIER TIL MÅLET

Vi mottok de første tipsene om trygdejukset høsten 1998. Det første halve året arbeidet vi løselig gjennom kildekontakter for å prøve å bringe klarhet i materien. I løpet av denne tiden ble saken utvidet med flere andre sakskomplekser knyttet til den norske ambassaden i Islamabad, og påstander om at en tidligere visumattache hadde solgt visum til personer i landene han hadde tjenestegjort i. Flere av disse sidesporene lot vi bevisst ligge.

Vi trengte kilder:

På et arbeidsmøte 23. april 1999 fordelte vi arbeidsoppgaver:

Opparbeide kontakt med Rikstrygdeverket, skaffe innsikt i kvakksalversaken mot Jameel, opparbeide kilder i Utlendingsdirektoratet, kartlegge Jameel. Siden vi hadde fått tips om at organiseringen av jukset var knyttet til flere av de pakistanske foreningene i Oslo, bestemte vi oss for å starte omfattende kartlegging de fleste store, sentrale pakistanere i Norge – hvem er de, hva gjør de, hva tjener de osv.

Vi hadde på forhånd kontakter i det kriminelle gjeng-miljøet i Oslo. Bortsett fra det, hadde ingen av oss noe kildegrunnlag i innvandrer miljøer, trygdeetaten, legestanden eller Utlendingsdirektoratet.

Siden vi ikke hadde kilder i innvandrer miljøer, fant vi ut at den beste måten å få det på, var å løse andre sakskomplekser vi hadde fanget opp underveis. Ideen var at ved å arbeide med disse sakene, ville vi få kilder i de miljøene vi til slutt skulle avsløre.

Barnet som aldri eksisterte:

Barnet Puls som aldri var født, men som mottok trygd i fem år før svindelen ble avslørt. Saken lærte oss noe om hvilke framgangsmåter som kan benyttes for å oppnå goder, og at man ikke uten videre kan stole på dokumenter fra Pakistan.

Publisert i VG 14/1 og 15/1 2000 og 13/1 2001

Sex-skandalen ved ambassaden i Islamabad:

Høsten 1999 kunngjorde UDI at deres visumattachevikar ved ambassaden i Pakistan hadde sagt opp jobben. Senere kom det fram at han hadde fått sparken. De fagkildene vi etterhvert hadde fått i ulike miljøer, fortalte oss at vedkommende hadde gått i en klassisk honningfelle med sex og prostituerte. Dette ble også et tema for oss og jobbe med.

Publisert i VG 18/6, 19/6, 20/6 og 21/6 2000.

Menneskesmugling i forbindelse med nasjonaldagsfeiring

Pakistanske foreninger i Oslo inviterer falske æresgjester til feiring av nasjonaldagen i Norge 14. august. Såkalte æresgjester, som nærmest automatisk hadde fått turistvisum til Norge, hadde betalt store summer for invitasjonene. Framme i Norge hoppet de av, og søkte asyl her i landet eller i andre europeiske land.

Gjennom Oslo kommunes etat for flyktinger og innvandrere, fikk vi oversikt over alle innvandrersorganisasjoner som søkte kommunal støtte. Med dette som utgangspunkt, tok vi for oss de pakistanske og begynte kontaktsøkende arbeide.

Foreningene rivaliserer sterkt, og snakker villig vekk stygt om alle andre. Gjennom arbeidet med dette, ble vi kjent med et bredt spekter av personer som deltar aktivt i disse foreningene. Mange av dem ble gode kilder da vi senere gikk løs på hovedsaken om trygdejukset.

Publisert i VG 14/8, 15/8, 16/8, 17/8, 18/8, 29/8, 2/9, 18/9 2000

Gjennom jobbing med disse tre sakene fikk vi etter hvert et omfattende kildenettverk, som igjen førte til nye saker hvorav en bør nevnes i denne sammenhengen:

Sex-rykter rundt stortingsmenn på studiereise til Kashmir

Noen av kildene vi opparbeidet under arbeidet med menneskesmuglersaken, tipset om denne skandalen. Bakgrunnen var den sterke rivaliseringen mellom grupper av pakistanere i Oslo, og at enkelte av de vi avslørte i menneskesmuglersaken var medarrangør av studiereisen for fire norske stortingspolitikere. Saken avdekket blant annet omgangen mellom pakistanere som er involvert i kriminell aktivitet i Norge og norske politikere.

Publisert i VG 23/10 og 24/10 2000.

MÅL I SIKTE

Ingen rett til innsyn

Et formidabelt problem vi sto overfor i saken om trygdejukset, var dette:

Sykdom og trygd er et av de områdene hvor personvernet praktiseres som strengest i Norge. Taushetsplikten om pasienter og trygdede er absolutt. Ingen paragraf i offentlighetsloven gir oss rett til å få detaljer om hvem som er trygdet, hvilke sykdommer de har eller hvilke leger som har behandlet dem. Legestanden beskytter sine egne maksimalt. Selv en opplysning om antall pasienter en lege behandler, er unntatt offentlighet fordi det regnes som bedriftshemmelighet.

Løsningen ble i utgangspunktet et forsøk på nært samarbeid med Rikstrygdeverket. De var svært interessert i å få ta del i vår informasjon om hvilke personer vi visste hadde kjøpt seg uføretrygd og av hvilke leger, for å kunne gå inn i deres saker. På denne tiden uttalte de til oss at de ikke hadde søkerverktøy i sine datasystemer for å finne fram til slike pasienter. Men Rikstrygdeverket svarte et absolutt nei på å la oss få ta del i de resultatene de måtte finne. I samråd med daværende nyhetsredaktør Torry Pedersen, fant vi ut at det ikke kunne være mulig å samarbeide med Rikstrygdeverket på slike premisser.

Siden vi ikke kunne forvente at det skjedde noe politimessig med sakene som foranlediget publisering fra vår side, ble jakten på uføretrygdede som hadde betalt leger for å få spesialisterklæringer, hovedtema.

Jakt på trygdede - den første bekreftelsen

Senhøstes 1999 fikk vi kontakt med den første personen som fortalte at vedkommende selv hadde betalt til en mellommann for å oppnå uføretrygd. Personen bekreftet hele systemet vi hadde hørt om.

Gjennom kildene vi opparbeidet i menneskesmuglersaken og generell søking etter kilder i det pakistanske miljøet, hadde vi også fått samlet inn 20-30 navn på personer som det ble påstått hadde kjøpt seg uriktige legeerklæringer. Flere av dem bekreftet overfor oss at de hadde kjøpt langtidssykemeldinger eller blitt tilbudt det. Siden vi hadde avvist Rikstrygdeverket, var problemet fortsatt å få verifisert opplysningene.

I tillegg tok vi for oss dommer avsagt ved Oslo byrett og Borgarting lagmannsrett fra 1994 til og med høsten 2000. Vi plukket ut alle domfelte med indisk/pakistanske navn. Etter at vi hadde produsert en liste på 738 dømte av denne kategorien, gikk redaksjonsassistent Even Skau gjennom personaliadelen av dommene og silet ut alle som var uføretrygdet, sykemeldt eller under attføring. Også Strands 14-årige datter Julie ble satt til å hjelpe til med dette noen timer. Denne jobben alene tok ca ti timer totalt. Til slutt satt vi igjen med en liste på 53 personer med navn, fødselsdato og adresser.

Et omfattende persongalleri

Den langvarige jobbingen med å skaffe kilder, var vellykket. Vi fikk også kontakt med personer i ulike offentlige etater som var villig til å snakke med oss for å komme dette alvorlige samfunnsproblemet til livs. Noen kilder kunne verifisere navn og adresser, fødselsdatoer og personnummere. Andre kilder kunne skaffe oss opplysninger fra trygderegistre. Vi fikk dermed vite hvem som hadde avgitt erklæringer i de enkelte trygdesakene, størrelsen på ytelsene, når de ble trygdet osv.

Til slutt hadde vi et omfattende persongalleri. Ved hjelp av VGs tekstarkiv, hovedsakelig ved Tone Eliassen, fikk vi ut rolleutskifter og alle tilgjengelige opplysninger fra Brønnøysundregistrene på 73 personer og selskaper. Siden vi hadde alle 11 sifre i personnummeret, fikk de heller ikke noe varsel i posten om at vi hadde kikket dem i kortene. Eliassen opprettet et regneark hvor hun la inn all informasjon for oss. Det ga oss en god oversikt over hvordan enkelte trygdede gikk frem og tilbake mellom våre leger. Eliassen brukte åtte timer alene på denne konkrete oppgaven. Senere har alle ansatte på tekstarkivet vært svært behjelpelig med å skaffe tilsvarende opplysninger fra offentlige registre hver gang vi har funnet navn på personer eller selskaper vi ville ha gransket.

Provokasjon

Tidlig i prosessen ga nyhetsredaktør Pedersen oss tillatelse til å bruke provokatør overfor det legekantoret vi hadde som hovedmål. Begrunnelsen var at denne avsløringen var av så stor samfunnsnyttig betydning at provokasjon med skjult båndopptaker måtte godtas. Over en lengre periode allierte vi oss med en pakistanskfødt person som oppsøkte legekantoret og medisinsmannen. I rapport-skrivende stund er dette materialet ennå ikke publisert. Provokasjonen ga flere erkjennelser og sterke indisier på at Jameel bedrev den virksomheten vi mistenkte ham for. Vi fikk ingen direkte beviser på tapen. Overfor vår provokatør var han hissig på å få referansepersoner, og der hadde vi ingen. Provokasjonen var likevel nyttig som en bekreftelse for oss på at "noe" galt foregikk. Vi har heller ikke i skrivende stund konfrontert Jameel eller legen med de hemmelige opptakene.

Våren 2000 besluttet vi å konsentrere oss fullt og helt om å få avsluttet alle prosjektene innenfor materien. Grunnlaget og informasjonsinnhentingene hadde gitt oss rammene til flere av sakene vi arbeidet med, og vi trengte kjøtt på beina. Samtidig hadde vi fått bekreftet at Fylkeslegen i Oslo hadde åpnet tilsynssak mot en av legene vi gransket.

Tur til Pakistan

Vi hadde fått klarsignal for å reise på reportasjetur til Pakistan. Avreise var fredag 2. juni. Vi hadde gjort avtale om å intervju en kilde under mellomlanding i London. Mannen hevdet han hadde betalt flere hundre tusen kroner til en navngitt person som er sentral i en pakistansk forening i Oslo for å bli invitert som æresgjest til nasjonaldagsfeiringen. Mannen dukket aldri opp til avtalen, men er senere blitt avhørt av norsk politi.

Før avreise til Pakistan hadde vi gjort avtale med en norsk-pakistaner som sa seg villig til å være guide for oss under reportasjereisen.

I løpet av turen fikk vi oppsøkt hovedpersoner i saken om visumattacheen, intervjuet personell ved den norske ambassaden i Islamabad om menneskesmugling knyttet til 14. augustfeiring og hentet ut dokumenter fra domstoler og universitet til bruk i trygdejuksaken. På grunn av de mange spesielle kildene vi etter hvert hadde, valgte vi å ikke ta med oss fotograf på reisen, men heller ta alle bilder selv. Vi mente det ville bli for komplisert å involvere en tredjeperson i alle kilder som hadde bedt om anonymitet.

Etter hvert som vi publiserte artiklene våre om sex-festen og menneskesmuglingen fikk vi stadig nye kilder i det pakistanske miljøet i Osloområdet. Til slutt hadde vi kildegrunnlag bredt nok også for Trygdejuks-saken.

Spaning av hovedpersonene

I ukene før publisering av den første artikkelen, drev vi hektisk fotojakt på hovedpersonene våre. Fotograf Werner Juvik ble stilt til vår disposisjon i en uke. I to dager overvåket han hjemmet til Jameel. En av dagene lå Juvik på hjul bak medisinmannens Jaguar ut til Gardermoen. Jameel hadde en passasjer i bilen som han fulgte inn på flyplassen. De ble begge fotografert. Da vi senere tok med oss bildene til våre kilder i det pakistanske miljøet, bekreftet de at det var den ene av de anmeldte psykiaterne som var sammen med Jameel. Da vi konfronterte Jameel og psykiateren – hver for seg – sa vi ikke noe om billedbeviset. Men begge hevdet med styrke at de bare møttes i kontorsammenheng og ikke hadde noe fellesskap ut over det. Vår bilde viste noe annet. Takket være Juviks foto hadde vi bevis for at de løy for oss. Det var en enorm styrke i det videre arbeidet.

Første sak på trykk

Den første saken om trygdejukset ble trykket noen uker etter at vi var kjent med at Rikstrykdeverket hadde politianmeldt to av våre leger for grovt bedrageri og falsk forklaring, i november 2000. Etter møte med redaksjonsledelsen, ble det besluttet at vi skulle publisere åpningsartikkelen med påfølgende småsaker, og avvente utviklingen før vi tro til med neste store sak - etter tung-lett-lett prinsippet.

Det var også mange, lange og innfløyte overlegninger om hvorvidt vi skulle navngi de anmeldte legene eller ikke. Vi mener å ha støtte for at vi kunne referer anmeldelsen av de to psykiaterne med begrunnelse i at det er en stor offentlig etat med en solid juridisk stab som etter mye arbeid med saken fant grunnlag for anmeldelse. Ut fra tidligere erfaringer om at svært mange økonomisaker likevel koker bort i kålen, fant vi at vi ville vente med å navngi de anmeldte psykiaterne inntil det forelå en siktelse.

Etter at VG i tre uker hadde skrevet om trygdejukset og medisinmannens rolle, valgte Jameel selv å stå fram i NRKs Redaksjon 21. Med begrunnelse i at mannen selv hadde søkt offentlighet, fant vi å kunne identifisere ham også i VGs spalter.

KILDEOVERSIKT

– en oversikt over noen sentrale kilder i de ulike sakskompleksene.

a) Sex-skandalen:

Det norske utenriksdepartementet hadde lagt fullstendig lokk på saken. Ved hjelp av den svenske offentlighetsloven, fikk vi ut brev fra den svenske ambassadøren i Pakistan til det svenske utenriksdepartementet. I brevet redegjør ambassadøren for episoden om den norske visumattacheen som havnet på sex-fest i fjellene nord for Islamabad. Bakgrunnen for brevet var at en svensk diplomat var tilstede på den samme festen. Vi fikk ikke utlevert selve brevet fra ambassadøren, men fikk innsyn i følgeskrivet. Det indikerte skandalen. Avslaget på begjæringen om innsyn i brevet, anket vi til den svenske regjeringen, men også der fikk vi avslag med begrunnelsen om at det ”ansees støra relationerna til annan nation.”

En av mennene som fikk visum etter sex-skandalen, hadde kommet til Norge og søkt asyl. Vi hadde skaffet oss innsyn i asylavhøret hvor han fortalte en fantastisk historie om

at han var blitt anklaget for kidnapping, og at dette var omtalt i en avis som het ”Ausaf”. I Islamabad oppsøkte vi denne avisen for å sjekke påstandene. Sjefredaktør Javed Siddiq benektet at de hadde skrevet noe slikt. Han er en formidabel ressursperson med gode kontakter i pakistansk politikk. I løpet av noen kveldstimer introduserte han oss for flere sentrale politikere som fortalte alt de visste om alle sakene vi jobbet med. Siddiq har senere gitt oss uvurderlig bistand i arbeidet, og har også forklart oss pakistansk kultur og tenkemåte om de saksområdene vi har avdekket. Vi har også kunnet ringe de personene han introduserte oss for, for å be om hjelp.

En av politikerene han skaffet oss kontakt med var Raja Arslan, president i Pakistan Democratic Partys avdeling i Islamabad – partiet avhopperen i asylavhør i Norge påsto han hadde arbeidet for. Arslan kjente avhopperen fra hjembyen, og kunne fortelle at alt han hadde sagt i Norge var bløff, og at han skrøt av å ha lurt den norske visumattacheen med prostituerte.

Senere skaffet vi oss innsikt i den norske ambassadørens redegjørelse til utenriksdepartementet hvor han hevdet at visumattacheen var blitt lokket i en felle av pakistansk politisk etterretningstjeneste – Intelligence Bureau. Redegjørelsen er gradert Strengt fortrolig og unntatt offentlighet etter paragraf 6.1, 1.ledd. – dokument som inneholder opplysninger som om de ble kjent, ville kunne skade rikets sikkerhet, landets forsvar eller forholdet til fremmede makter eller internasjonale organisasjoner.

b) Menneskesmugling knyttet til nasjonaldagsfeiringen.

Skriftlige:

Oversikt over alle innvandrersorganisasjoner som har søkt kommunale midler fra Oslo kommunes etat for flyktninger og innvandrere..

Beslaglagte brev fra pågrepet, falsk æresgjest

Brev til den norske ambassaden i Pakistan fra person som hevder å ha betalt flere hundre tusen kroner for å bli invitert som æresgjest til en pakistansk forening i Oslo.

Et stort antall søknader om visum for gjester fra organisasjonene

Styreprotokoller fra organisasjoner

Muntlige:

Ambassadør Tore Toreng, Islamabad

Visumattache Grethe Løchen, Islamabad

Chief Executive Javed Siddiq, avisen ”Ausaf”, Islamabad

Tidligere statusminister Ch. Aulak ved delstatsregjeringen for Kashmir.

Representanter for alle de største pakistanske foreningene i Oslo

Sveriges ambassadør i Pakistan, Peter Tejler

Utlendingsdirektoratet

Politiet

Kriminalpolitisen i Oslo

c) Trygdejukset

Muntlige:

Flere personer i offentlige etater. Av kildevern hensyn kan vi ikke nevne navn eller etat.

Medlemmer av en rekke pakistanske foreninger. Av kildevern hensyn kan vi ikke nevne navn på person eller forening.

Syed Ashraf Jameel

Eva Khan, Oslo Røde Kors Internasjonale Senter

Rikstrygdeverket: presserådgiver Asbjørn Gardsjord, direktør Dagfinn Høybråten, avdelingsdirektør Ola Heen Strømme, juridisk leder Marianne Knoph-Kvamme, assisterende direktør Arild Sundberg.

En lang rekke privatpersoner i de pakistanske, tyrkiske og marokkanske miljøene i Norge. Uten deres utrolige velvilje og personkunnskaper hadde vi ikke kommet langt med saken. Kildevernet hindrer oss for å nevne navn.

Fylkeslegen i Oslo

Statens Helsetilsyn

Fylkestyrgdkontorene i Oslo og Akershus

Folketrygdkontoret for utenlandssaker

Norges ambassader i Tyrkia og Marokko

Fylkesskattekontorene i Oslo og Akershus

Utlendingsdirektoratet(UdI)

Oslo politidistrikt

Boligbedriften Oslo kommune

Sintef, Trondheim

En rekke professorer og leger som gjennom årene har hatt med Jameel og gjøre.

Flyktninge- og innvandereretaten i Oslo kommune

Oppgjørskontoret for leger

Fem av de syv legene som er under granskning

En rekke lokale trygdekontorer i Oslo

Oslo fotballkrets, dommeravdelingen

En rekke sosialkontorer i Oslo

Rektor Kari Larsen Kvakkestad ved Politihøgskolen i Oslo

Politilegen i Oslo, Stein E. Ikdahl.

Finansnærings Hovedorganisasjon, informasjonssjef Stein Haakonsen.

Finansdepartementet

Forsvarsdepartementet

Sentralkontoret for Folkeregistrering

Oslo Bolig- og Sparelag(OBOS)

Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Helsepersonellregisteret

Skriftlige:

Brønnøysundregistrene

King Edwards Medical College, Lahore Pakistan

General Medical Council, London

Hammersmith Hospital, London

Regionsykehuset i Trondheim

Autosys

Flyktninge- og innvandereretaten i Oslo kommune

Spilleplan 2000 for Oslo fotballkrets

Sandman-rapporten om ”Sykefravær og uførepensjonering”

Riksrevisjonens rapporter om revisjon av Rikstrygdeverkets virksomhet i 1999/2000

Statistisk Sentralbyrås rapport 95/20 ”Innvandrere og uførepensjon”

Tidsskrift for Den norske lægeforening nr 18/2000 ”Soningsutsettelse på medisinsk grunnlag”.

Prosesskrift for namsmannen i Kharian, Pakistan.

Legeerklæringer fra de granskede legene.

Diverse dommer, kjennelser og prosesskrifter i straffesaker og sivilsaker hvor vårt persongalleri har vært involvert gjennom årene.

Internett-ressurser:

<http://atekst.mediarkivet.no> - Særlig nyttig er personaliaopplysninger og eiendomsoverdragelser fra Aftenpostens arkiv, i tillegg til vanlige nyhetsartikler.

<http://www2.egosurf.com> - Her kan man legge inn navn på personer eller selskaper, agenten søker hele www-området i en uke, og sender funnene på mail.

<http://kidon.com/media-link/pakistan.shtml> - Kidon har en av de bedre verdensoversiktene over aviser, blader, byråer, etermedier og nettmedier som ligger på nett. Pakistan har i skrivende stund 28 – hvorav 15 er engelskspråklige. Noen av dem har søkbare arkiver, kostnadsfritt.

7) DET TOK TID

Fra høsten 1998 fram til juni 2000 hadde vi noen rene arbeidsuker hvor vi fordypet oss i prosjektet, ellers jobbet vi med det mer sporadisk, innimellom annet arbeide.

Prosjektet førte til en del enkeltsaker som vi lagde, som ikke er nevnt i denne rapporten.

Etter reisen til Pakistan i begynnelsen av juni 2000, har vi med unntak av noen pålagte kveldsvaktsaker og ferier, arbeidet full tid med materien, opp i 70 timer overtid per måned minus avviklede ferier. De fleste frihelgene og kveldene har vært preget av arbeid med prosjektet, enten ved at en av oss eller begge har sittet på jobb og skrevet, eller at vi har arbeidet ved hjelp av telefon hjemmefra. Mange timer har gått med til telefondiskusjoner om ”dagens fangst” og hvordan vi skulle arbeide videre. Vi har vært ivrige med å spre mobiltelefonnummerene våre til alle vi møtte, og det har ført til mye oppringninger fra kilder og kontaktpersoner. Å omregne dette til arbeidstimer er en håpløs oppgave.

8)

KONSEKVENSER:

Rikstrykdeverket iverksatte full granskning av syv leger

To av legene er politianmeldt for medvirkning til grovt bedrageri og falsk forklaring.

Etterforskningen pågår.

En av de syv legene er suspendert fra legejobben av Statens Helsetilsyn. Ytterligere to vurderes suspendert av helsetilsynet.

Rikstrykdeverket har endret grunnprinsipper i trygdesaker – nå er det mer kontroll og mindre tillit, jfr intervju med trygdedirektør Høybråten i Aftenposten 24/12-2000 : Lover kamp mot trygdesvindler.

Rikstrykdeverket gransker et ukjent antall saker hvor man mistenker at trygd er innvilget på grunnlag av uriktige erklæringer fra disse syv legene– personene vil bli framstilt for nye trygdeleger og risikerer at trygden stoppes, at de blir politianmeldt og må betale tilbake trygdepengene.

Ny spesialenhet mot trygdejuks er etablert.

Sosialminister Guri Ingebrigtsen har pålagt Den norske lægeforening å utarbeide et forslag til hvordan man skal skjerpe den etiske standarden blant legene i trygdesaker, og generelt forbedre arbeidsmetodene i slike saker. Foreningen hadde frist til februar i år med å legge fram forslaget.

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite ba om en full redegjørelse fra sosialdepartementet, og vil overvåke Rikstrykdeverkets arbeide for å rydde opp i saken.

Rikstrygdeverket vurderer å opprette ordning med inspektører i utenlandssaker som skal reise ut og sikre seg om at trygdemottakerene eksisterer, og at de opplysningene de har gitt, er korrekte.

SPESIELLE ERFARINGER

Den lange tiden det tok fra vi begynte arbeidet til vi kunne trykke første sak, førte på en måte til at Rikstrygdeverket fikk et tak på oss, all den tid de hele tiden visste hvor vi var i løypa. Et eksempel er informasjonsrådgiver Asbjørn Gardsjords innlegg i Aftenposten i desember 2000 hvor han slår fast at de hadde iverksatt kontrolltiltakene FØR noe avisoppslag. Men da hadde de i to år visst at vi jobbet med saken - og innledningsvis la de ikke skjul på at de manglet kontrollsystemene - men de fikk utviklet dem underveis. Dermed var vi fratatt muligheten til å kjøre full bredside mot Rikstrygdeverket.

Det førte også til at Rikstrygdeverket fikk pålagt hele sitt apparat dobbeltforsterket munnkurv - det var et signal vi stadig fikk tilbake fra "den ytre etat". - Dette har vi fått forbud mot å snakke om - bare Gardsjord har lov til det.

Rikstrygdeverket kjørte så strenge informasjonsrutiner, at det meste av kommunikasjonen skjedde via E-post. Det fratok oss en del muligheter til oppfølgingsspørsmål. På den andre siden var det effektivt å kunne sende av gårde spørsmål om et hav av temaer, som vi så bare kunne samle til ulike saker vi jobbet med – lenge før vi begynte å trykke sakene.

E-post har også vært et uvurderlig hjelpemiddel i kontakten med ambassader og fagfolk i ulike etater.

På den andre siden førte den langsiktige strategien til at vi fikk satt fokus på denne typen organisert trygdesvindler - hvor hundrevis av millioner kroner urettmessig har gått og går til personer som har betalt korruperte leger for å få det. (Beløpet er et anslag ut fra følgende regnestykke: Snittrygd på 120 000 i året, trygdet fra 40 år gammel fører til en utbetaling på drøyt to millioner per person...)

En annen problemstilling som har vært gjenstand for mange diskusjoner gjennom prosessen er: Hvordan skal vi løse presentasjonen av et slikt alvorlig tema uten å nøre opp under rasistiske holdninger i Norge? Hvordan skal vi løse denne saken uten å skade enkeltmennesker? Løsningen ble en egen strategi for trykking av saker. Først en avsløring med oppfølginger, så en ny avsløring med oppfølginger. På den måten ønsket vi å dra med oss andre medier på sakskomplekset. Vi hadde også bestemt oss for en strategi hvor vi ikke ville la politikere slippe til med karakteristikk av innvandringspolitikken i kjølvanet av avsløringene, bare innspill på saken. For å dempe de verste utslagene, la vi oss også på en linje hvor vi utelukkende fokuserte på de kriminelle/kritikkverdige forholdene i de sakene vi avslørte, uten å trekke inn etnisk norske trygdemottakere som hevdet de slet hardere enn innvandrere for å oppnå de samme rettighetene. Til slutt bør det nevnes, selv om det ikke var vår fortjeneste, at publiseringen i tid falt sammen med indre opprør i Fremskrittspartiet. Carl i Hagen hadde lagt ned veto mot å bruke innvandringssspørsmål i den begynnende valgkampen.

Under arbeidet har vi ofte blitt overrasket over det som ser ut til å være selve kjernen i trygde-Norge: Null kontroll.

En morsom erfaring var at mens UDI og UD benektet sex-skandale knyttet til visumattacheen, kunne vi med den svenske offentlighetsloven i hånd få ut dokumenter fra svensk UD som kraftig indikerte at noe høyst ureglementert hadde skjedd. Dette ga oss åpningen for å få den endelige bekreftelsen i saken.

I løpet av arbeidet med sakene, oppdaget vi flere ganger hvor vanlig det var med falske dokumenter og attester. Et eksempel er Jameel som gjentatte ganger har vist VG dokumenter som skal bekrefte at han er utdannet lege, men som er falske. Et annet er saken vi skrev i VG i januar 2000 om et pakistansk par som produserte falske fødselsattester for et ufødt barn, og på den måten hevet norsk barnetrygd i fem år før de ble oppdaget. Under reisen i Pakistan fikk vi flere ganger tilbud fra hjelpere som kunne skaffe dokumenter ved hjelp av penger. Vi fikk beskjed om at vi bare kunne slappe av, så skulle de ordne dokumenter. Det nektet vi, fordi vi ville vite at papirene kom fra riktig sted. Det førte til timeslang venting i domstoler og universitetskontorer før vi fikk papirene. I et tilfelle tok det oss likevel fire timers besøk og syv måneders venting før dokumentet vi ville ha, var i VG-huset i Oslo.

Våre sjefer, først ved daværende avdelingsleder Magne Storedal, skjønnte heldigvis raskt omfanget av skandalen vi ville avdekke. Derfor fikk vi nokså frie hender. Men vi hadde problemer med å forklare hvorfor vi trengte så mye tid for å få ut de enkelte sakskompleksene. De færreste av sjefene har vært borti situasjoner hvor du sitter en hel kveld og drikker te og kaffe og prater og prater om alt mulig annet enn saken, i håp om at det skal komme noen forløsende ord... Dette var en del av kulturen vi møtte.

I innspurten av innsamlingsarbeidet til trygdesaken, fant vi ut at det strategisk var lurt å knytte til oss vår nyhetsleder Svein Arne Haavik. Når han var fullt informert om hva vi arbeidet med, var det lettere å bli skjernet fra annet, forefallende arbeide. Det fungerte.

En av de største frustrasjonene i en organisasjon som VG er at det alltid er et hav av sjefer som skal ha, og har, en mening om produktet – noe som gjorde at produksjonsstrategien stadig ble forandret og snudd på hodet. VGs opplagsmessige størrelse gjør også fallhøyden stor dersom vi feiler i denne type saker. Også derfor valgte ledelsen å lene seg på Rikstrygdeverkets anmeldelse, i stedet for å tørre og kjøre ut saken som en ren egenavsløring. Bittert, men sant.

Vi har ikke mottatt noen trusler eller ubehagelige telefoner etter avsløringene. Antall personer som har anklaget oss for å fremme rasisme, kan telles på en hånd. Det nærmeste vi kom en spesiell situasjon, var da vi overnattet privat på den pakistanske landsbygda. Vår vert forsikret oss om at vi var trygge der vi lå på feltsenger; han hadde plassert fire menn væpnet med Kalashnikov maskingevær rundt huset der vi sov.

Oslo, 23. januar 2001

Tor Strand Rolf J. Widerøe